

Yttrande över Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap för ökad försörjningsberedskap (SOU 2025:68)

Ert diarienummer: KN2025/01284

Sammanfattning

Länsstyrelsen ställer sig positiv till utredningens förslag och instämmer i att det finns mycket som behöver genomföras inom försörjningsberedskapen. Länsstyrelsen vill dock lyfta fram vissa synpunkter som redovisas nedan.

Länsstyrelsen anser att det idag finns en del utmaningar när det gäller ansvar och roller mellan sektorsansvaret, det högre regionala samt det regionala geografiska områdesansvaret. Flera av utredningens förslag behöver i högre grad hantera dessa utmaningar för att de ska ge önskvärd effekt.

Avsnitt 2.4 Hur bör en ändamålsenlig försörjningsanalys utformas?

Länsstyrelsen håller med om att det är viktigt att de aktörer som ansvarar för att utföra försörjningsanalyser (främst beredskapsmyndigheter) prioriterar detta arbete. Länsstyrelsen anser därför att de metoder och modeller som tas fram för försörjningsanalyser måste vara enkla att använda. Alltför komplexa metoder riskerar att stjälpa arbetet med försörjningsanalyser och försvåra arbetet med att skapa relevanta underlag för aggregerade analyser och jämförelser. Om försörjningsanalyserna ska kunna ligga till grund för prioriteringar behöver de vara jämförbara. Det är också av vikt att kommuner och regioner genomför försörjningsanalyser, framför allt för den egna verksamheten. Detta eftersom kommuner och regioner ansvarar för merparten av den offentliga samhällsviktiga verksamheten.

Avsnitt 3 Nya samverkansformer mellan företag och offentliga aktörer

På ett övergripande plan tillstyrker Länsstyrelsen inrättandet av försörjningsberedskapsavtal (F-avtal), som ett alternativt sätt att uppnå den funktionalitet som fanns genom K-företagen.

Länsstyrelsen befarar dock att det kan bli en utmaning att hitta tillräckliga, och rätt, incitament för företagen att ingå F-avtal, parallellt med att det inte samtidigt medför avsevärda kostnadsökningar för staten. Det kan övervägas om F-avtalen bör innebära annan styrning för granskningssystemet för utländska direktinvesteringar med anledning av F-avtalsföretagens möjliga inverkan på samhällsviktig verksamhet i kris, höjd beredskap och krig.

Länsstyrelsen instämmer i att de sektorsansvariga myndigheternas ansvar bör öka när det gäller samarbete med företagen, i syfte att säkerställa att sådant samarbete faktiskt sker. Det bedöms som en nödvändig vidareutveckling av beredskapssystemet för att främja försörjningen.

Avsnitt 3.7.3 Nya uppgifter till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om nya uppgifter för MSB. Länsstyrelsen anser dock att det stöd som bland annat civilområdesansvariga länsstyrelser ska bistå MSB med bör ankomma på samtliga länsstyrelser.

Länsstyrelsen konstaterar att det förekommer beredskapsklausuler i ordinarie avtal vid offentlig upphandling. Det finns därför en risk att en konkurrenssituation kan uppstå mellan villkoren i ett sådant avtal och MSB:s bedömning av prioritering och fördelning. Exempelvis finns på flera platser avtal mellan kommun och företag avseende drivmedelsförsörjning i samband med kris och höjd beredskap. Förhållandet mellan ordinarie avtal och F-avtal är på så vis inte helt klart för Länsstyrelsen vid prioritering och fördelning. Länsstyrelsen ser att liknande konkurrensförhållanden kan komma att uppstå oftare genom att de lägre nivåerna i beredskapssystemet, exempelvis kommunal nivå, inte föreslås få någon särskilt central roll i systemet för F-avtal.

Avsnitt 3.10 Ny samlad lagstiftning om försörjningsberedskap

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att vidare utreda frågan om en ny samlad försörjningsberedskapslag. Tvingande åtgärder kan vara nödvändiga för att säkerställa en försörjningsberedskap.

Länsstyrelsen delar dock till fullo utgångspunkten att frivillighet i samarbetet mellan stat och näringsliv ska vara grundläggande för arbetet med försörjningsberedskap. Bruk av tvångsåtgärder kan innebära att tillämpa inskränkningar för företagen, vilket kan medföra risker för landet. Det är därför av stor vikt att frågan utreds tillbörligt så att lagstiftningen inte medför negativa konsekvenser som riskerar att leda till att företagen exempelvis flyttar sin verksamhet utomlands.

4.3.1 Boverket, Tillväxtverket och SGU ansvarar för att skapa förutsättningar för byggnads- och reparationsberedskap och ett BRB-kansli upprättas

Länsstyrelsen ser positivt på att skapa strukturer för ett förutsättningsskapande arbetet inom det föreslagna kansliet för byggnads- och reparationsberedskap (BRB-kansli). Arbetet på kansliet bör dock utgå från behov och befintliga samverkansstrukturer på regional och lokal nivå för att undvika att parallella spår skapas. När det gäller reparationsberedskap kopplat till energisektorn så arbetar Länsstyrelsen integrerat med energiberedskap och energiplanering i uppdragen om att utveckla regional energiplanering och stödja kommunal energiplanering. Det vore därför bättre att verka tillsammans med länsstyrelserna i dessa konkreta och regionala/lokala sammanhang än att skapa nya övergripande strukturer för t.ex. övning och utbildning. Det finns även nationella länsstyrelsenätverk som stärker erfarenhetsöverföring och utveckling av förmågor och funktioner inom uppdragen för energi och klimat samt beredskap. Det sker även samverkan på civilområdesnivå samt med Energimyndigheten. Arbetet är väl förankrat inom länsstyrelserna. Det är viktigt att detta arbete inte bromsas upp i väntan på att en ny samverkansstruktur inrättas, utan att BRB-kansliet stödjer och stärker den befintliga samverkansstrukturen.

4.3.3 Kommuner, regioner, länsstyrelser, civilområdesansvariga länsstyrelser samt berörda beredskapsmyndigheter behöver tillföras resurser

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att aktörerna med ansvar för byggnads- och reparationsberedskapen tillförs utökade resurser.

Länsstyrelsen vill dock lyfta att det redan nu pågår ett aktivt arbete inom vissa områden för att stödja och samordna arbetet. Här vill Länsstyrelsen särskilt nämna området energiberedskap genom exempelvis investeringsstödet Robust kommun. Det innebär att det redan finns en samverkansstruktur som kan användas för att få så stor effekt som möjligt för pengarna. En förutsättning är dock att alla kommuner har tillräckliga resurser för att ingå i samverkan och för att analysera behoven i respektive kommun, vilket idag inte är fallet när det gäller energiplanering och Robust kommun. Här skulle ytterligare personella resurser göra stor skillnad, om det medför en stärkt förmåga att analysera behov av investeringar och möjligheter till samverkan kring lösningar som skapar mervärde. Det är stora skillnader mellan kommunernas behov och förutsättningar, därför kan samma finansiering få olika effekt i olika kommuner.

Avsnitt 5.1 Ska utvinning av kol, olja och naturgas tillåtas vid fredstida kris, höjd beredskap eller krig?

Länsstyrelsen instämmer i Energimyndighetens bedömning i avsnitt 5.6.1 och menar att energiberedskapen i första hand behöver säkras genom följande.

- Fortsatt arbete mot mer resilienta försörjningssystem för bland annat drivmedel.
- Ökad kapacitet för beredskapslagring av bränslen.
- Vidareutvecklad produktion av förnybara drivmedel i Sverige.

Att motverka klimatförändringarna är ett utpekat nationellt säkerhetsintresse i Sveriges nationella säkerhetsstrategi. Utvinning av fossila bränslen står i strid med detta intresse. Beredskapslagring av fossila bränslen kan däremot innebära minskade utsläpp av koldioxid så länge de inte används. Dock bara under förutsättning att förnybara drivmedel används för daglig drift. Länsstyrelsen anser därför att det är viktigt att i högre grad planera för hur olika energibärare används innan utvinning av fossila bränslen i Sverige blir aktuellt

Länsstyrelsen vill också framhålla två aspekter med anledning av utredningens bedömning och inte minst skrivningen *"Om regeringen av beredskapsskäl ändå finner det önskvärt att möjliggöra utvinning av kol, olja och naturgas så bör den mest logiska slutsatsen vara att förbudet från år 2022 avskaffas. Det möjliggör för kommersiella aktörer att göra nödvändiga investeringar."*

- Med hänsyn till det säkerhetspolitiska läget bör det inte vara en kommersiell aktör som driver den tänkta verksamheten. Staten måste ha full kontroll över ägandet och styrningen.
- Om det inte finns marknadsmässiga incitament för en kommersiell aktör att utvinna fossila bränslen så bör heller inte staten finansiera och upprätthålla en verksamhet som leder bort från målen inom miljö- och klimatarbetet.

Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen att det klokaste ur beredskapssynpunkt är att stärka och påskynda arbetet med att ställa om energisystemet till ett mer decentraliserat och resilient system utan beroenden av importerade fossilbränslen.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen vill lyfta fram att byggnads- och reparationsberedskap bör utgå från att det även kan handla om att ta chansen att bygga om och bygga bättre. På så sätt kan framtida klimatrisker och klimatpåverkan minska.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövdingen Georg Andrén med handläggaren Anna-Karin Juhl som föredragande. I den slutliga handläggningen har också t.f. länsråd Cecilia Tisell, avdelningschefen Tomas Sahlström, t.f. enhetschefen Linn Ekholm och rättschefen Ingela Alverfors deltagit.

I handläggningen av detta ärende har även energihandläggare Maria Falkevik deltagit.